

in natančno poročilo o vsej moji poti, odkar sva se ločila, čim bom imel vsaj malo več časa. Seveda tako, da bom vsaj za silo prespan. Saj lahko razumeš: mitingi so zvečer, prav tako potovanja...

Za zdaj bom končal, tudi Vladoša je obljubila da Ti napiše par vrstic, da ne boš mislil, da sva pozabila nate. Samo priliko redko dobiš za pisanje in za zvezo.

Prav lepo pozdravljen in nasvidenje!

Jože

Upam, da se bomo prej ali slej sešli, čeprav teh 14 dni gotovo še ne.

Lettre du membre de la Résistance Jože Tiran

Cette lettre que l'acteur et metteur en scène Jože Tiran, mort cette année (1920—1965), envoya en automne 1943 à son ami le professeur Niko Košir, membre du mouvement de la Résistance, contient des données importantes sur les activités culturelles dans l'armée de la Résistance et sur le territoire libéré. Cette lettre constitue par cela un document important de l'époque où se prépare la fondation du Théâtre National Slovène sur le territoire libéré.

Mirko Mahnič

Slovenski gledališki konzorcij (1917-1920)

Znano je, da je bilo slovensko poklicno gledališče v Ljubljani med prvo vojno obsojeno na molk in da se je v gledališko poslopje naselil kino. Pozimi 1917 pa je Dramatično društvo začelo pripravljati »obnovitev in preroditev naše drame in opere« (Fr. Govekar, SN 13. 1. 1930). Nekaj podatkov o tem najdemo v poročilu tajnika Frana Govekarja na seji Dramatičnega društva in Slovenskega gledališkega konzorcija v Ljubljani 12. 6. 1942: »V jeseni l. 1917 smo se namreč prvič sestali v kavarni 'Union' blagopokojni naš predsednik gospod Avgust Praprotnik, moj brat Karel in jaz ter smo sklenili, da napravimo konec sramoti, ki je zavladala v takratnem Deželnem gledališču z obskurnim kinom in da obnovimo slovensko gledališče z domačo dramo, opero in opereto. V povsem skladnem prepričanju, da je bila gmotna mizerija glavni in naravnost usodni vzrok vseh kriz, ki so spremljale delovanje našega gledališča in napore brez izjeme vseh njegovih voditeljev, smo sklenili, da postavimo slovensko Talijo na temelj, ki ga dotlej nikoli ni imela, namreč na trdno gospodarsko podlago. Avgust Praprotnik, spreten in pogumen bančnik, je nato osebno tedne in mesece zbiral deležnike Gledališkega konzorcija, ki ga je ustanovil (!) in mu pridružil še Dramatično društvo, ki je pravkar podedovalo po rajnem Rajku Arcetu znatno imovino, ter je obe društvi postavil pod upravo istih oseb. Opravil je to delo večinoma sam, poskrbel angažiranemu osebju, domačemu in tujemu, igralsko menzo v Narodnem domu ter opremil gledališče z novimi dekoracijami, kostumi in rekvizitami. Sramotni kino je izginil iz gledališkega poslopja, pomlajeno slovensko gledališče pa je v pomladni dobi jugoslovanske

svobode pritegovalo toliko občinstva, da je primanjkovalo prostora zanj in da smo uspevali gmotno sijajno. Z delom preostale imovine Gledališkega konzorcija je nakupil Praprotnik dve veliki hiši na Rimski cesti, deloma pa je kapital plodonosno naložil.«

Govekarjevi podatki o večmesečnem nabiranju »deležnikov« in o nastanku Slovenskega gledališkega konzorcija (SKG) drže, saj nam to potrjujejo številne pobotnice, potrdila in obveznice, na drugi strani pa dopisi, poročila in sejni zapisniki, nahajajoči se v delu Govekarjeve zapuščine, ki jo je NUK prepustila Slovenskemu gledališkemu muzeju.

Nobenega dvoma ni, da se je finančna operacija nadvse posrečila (nabiranje je ugotovljeno še za začetek leta 1919), zelo verjetno pa je, da je ni pospeševalo samo domoljublje, ampak vsaj deloma tudi špekulacija slovenskih veletržcev, med katerimi si je Avgust Praprotnik pribojeval posebna pooblastila, če ne kar diktatorsko moč.

Čuječi in razgibani Govekar, ki je vedno znal natanko izmeriti utrip dogodkov, je tisti hip vključil svoje spretnosti gledališkega vseveda, predvsem organizatorja in umetniškega vodje. V novembru 1917 že piše v Zagreb intendantu Treščecu pl. Branjskemu, ki mu je 15. 11. tudi odgovoril. Ker je v tem pismu nekaj za naše razpravljanje zelo zanimivih podatkov, ga v odlomkih navajamo (v slovenščini):

»Dragi prijatelj!

Zelo me je razveselilo sporočilo, da pri Vas pripravljate novo ustanovitev slovenskega gledališča, in res bi bil zelo vesel, če bi se to izvedlo pod Vašim vodstvom. Jasno je, da Vam bom, kar mené zadeva, rad šel na roko... Sploh pa morate biti pripravljeni na velike težave pri sestavljanju osebja za novo gledališče — zdaj v vojnem času. Te težave so celo za nas, ki imamo velik ansambel, danes večkrat nepremagljive.«

Potem piše, kakšne težave imajo z orkestrom in kako popolnoma nemogoče je sestaviti orkester z dvajsetimi godbeniki (kakršnega si je — po vsem sodeč — zamišljal Govekar) in nadaljuje:

»Od slovenskih umetnikov so zdaj tu Borštnik, Polakova, Križaj, Rijavec in Bukšek in mnenja sem, da Vam niti ene od teh odličnih moči ne bi mogli odstopiti, ne glede na to, da Križaj in Rijavec reflektirata samo na večja gledališča in jima bo še naše kmalu premajhno. Mislim, da boste morali zbirati povsem novo osebje in bi Vam za začetek priporočil kombiniranje z zagrebško operno stagione ali pa stalno gostovanje, kakor je bilo pred vojno.«

Govekar se je zanimal tudi za plače igralcev in je zvedel naslednje:

»Vsekakor Vam bom povedal natančne gaže vseh članov, ko Vas bo to zanimalo. Za zdaj Vam sporočam vojne gaže naslednjih: Borštnik 600 K, Polakova 730 K, Križaj 500 K, Rijavec ca. 700 K, Bukšek 300. Orkester (z vojaško okrepitevijo) stane letno do 118 000 K, zbor do 80 000 K, posamezne plače zbora so od 140 do 210 K, orkestra pa 210 do 240, vse plače 12 mesecev... Vprašanje orkestra je zelo težko in mnenja sem, da ga Ljubljana — če hoče svojega — ne more vzdrževati več kot 7 mesecev... Ni mi Vas treba prepričevati, kako prijetno mi bo, če se bo Vaš načrt čimprej uresničil. Saj bi bilo žalostno in sramotno, če bi Ljubljana ostala brez stalnega slovenskega gledališča.«

Želja po obnovitvi slovenskega gledališča seveda ni živela samo v Praprotnikovi in Govekarjevi glavi. 23. februarja 1918 je ljubljanski župan Ivan Tavčar

*Hinko Rebolj,
Matija Jama in
Karel Govekar
(1893 igralci
Reboljevega
dijaškega
gledališča)*

prejel od deželnega odbora kranjskega dopis (št. 2582), iz katerega je razvidno, da so bili za obnovo slovenskega gledališča zavzete vsaj naslednje družbe: Dramatično društvo, Zveza dramatičnih društev, Slovenska matica, Glasbena matica in Leonova družba. (Konzorcij se torej še ne pojavi.) Imenovane družbe so zaprosile deželni odbor, naj jim dovoli »porabo deželnega gledališča«. Odbor je odgovoril, da »je načeloma drage volje pripravljen vrniti deželno gledališče svojemu pravemu namenu in sicer že v sezoni 1918/19, kakor hitro se ustvari zadostna podlaga v finančnem in stavbnem oziru«. Vendar je — gotovo zaradi slabih deželnih financ — želel, »da slovensko gledališče prevzame družba z zadostnim fiksnim kapitalom (250 000 do 300 000 kron)«.

Ta družba bi po vsej pravici moralo biti Dramatično društvo. Ker pa — kot vse kaže — ni imelo zaželenega oz. zahtevanega kapitala, je bilo treba ustanoviti novo družbo, ki bi ustrezala pglavitni zahtevi deželnega odbora. In to naj bi bil Konzorcij.

»Tej družbi«, beremo dalje v dopisu, »bi dal deželni odbor pod določenimi pogoji gledališče za večletno dobo na razpolago, da bo mogoče ustvariti stalne gledališke razmere, ki so prvi predpogoj za zdrav razvoj slovenske dramatike. V vsakem slučaju bi si pridržal deželni odbor gotove pravice hišnega gospodarja, zlasti cenzurno pravico v smeri vere in morale.«

Zgornji dopis deželnega odbora je odslej temelj vseh razpravljanj v zvezi z nastankom in razvojem SGK.

Na seji pripravljalnega odbora za ustanovitev SGK 1. 3. 1918, ki so se je udeležili doktorji Adlešič, Grafenauer, Cankar, Kraigher, Kersnik in Ažman ter O. Župančič, A. Pesek, Govekar in Praprotnik so prebrali ta dopis, že poročali o uspehih dotedanjih posredovanj pri deželnem odboru in objavili vsoto do takrat nabranega kapitala: 56 tisoč kron. Razvnela se je živahna debata o cenzuri. V zapisniku je zapisan sklep, naj bi bila deželna. Povrh sklenejo predlagati tri osebe, »neodvisne od samovolje deželnega odbora«, ki naj sestavljajo kolegij, »ali pa se določi izmed njih en sam cenzor«. Predlagani so župnik Finžgar, Funtek in Milčinski. Pripravljalni odbor se je razdelil v dve sekciji: v finančno in artistično.

Velečenj. gosp.

Malvina Holjac.

Zagreb.

Podpisani upravni odbor je z zahvalo sprejel Vašo prijavo na

2 deležev po K 100 — skupno K 200.— (dvesto kron) ✓

in Vas je sprejel za deležnika Slovenskega gledališkega konzorcija v Ljubljani.

Z odličnim spoštovanjem

Slovenski
gledališki konzorcij
Ljubljana

V Ljubljani, dne 5.2.1919.

Prijavnica deležev za Slovenski gledališki konzorcij

Slab mesec kasneje — temu lahko rečemo »Praprotnikov čudež« — je bilo vpisanih že za preko 200 000 kron konzorcijalnih deležev, »dasi mnogo imovitih domoljubov še ni podpisalo«. Praprotnik je na seji 27. 3. 1918 optimistično izjavil: »Splošno javno pobiranje deležev se sploh še ni začelo in izda poziv na javnost šele izvoljeni upravni odbor. Že danes je gotovo, da se zbere fond, ki bo znašal skupno najmanj 300 000 kron.«

V naglici, s katero je bilo treba delati — saj se je s pripravami za začetek sezone 1918/19 vedno bolj mudilo, o imenu nove družbe sploh niso razpravljali. Ime »konzorcij« zasledimo že na seji 1. 3., »Slovenski gledališki konzorcij« pa na seji 27. 3. Zelo verjetno pa je, da so o tem sklepali na event. sejah pred 1. 3., katerih zapisniki pa niso ohranjeni.

Seja 27. 3. je najprej določila zastopnika pripravljalnega odbora za pogajanja z deželnim glavarjem, ki naj bi se zaključila s pogodbo o prevzemu gledališkega poslopja (Ažman in Praprotnik).

Zatem se je začela razprava o cenzuri. Sklenili so naslednje:

Deželni odbor naj se zadovolji z državno cenzuro, ker hoče direktorij konzorcija sam paziti, da se ne uprizori nobeno delo, ki bi bilo nevarno morali ali žaljivo za katoliško vero. Le če bi s tem predlogom deželni odbor ne bil zadovoljen, naj sam postavi svojega cenzorja. V primeru, da bi konzorcij cenzorjevega mnenja ne sprejel, naj bi definitivno odločal cenzurni kolegij (Finžgar, Funtek, Milčinski, event. še Grafenauer in dr. Lovro Požar).

Drugi del razprave je obravnaval pogodbene pravice in dolžnosti v zvezi z event. prevzemom gledališkega poslopja. Nadkomisar Govekar jih je kot zapisnikar povzel takole:

Konzorcij želi, naj se mu prepusti vse gledališko poslopje s skladišči vred v vseletno in izključno porabo in naj se sklence pogodba za dobo najmanj 10 let. Deželni odbor naj — kakor doslej — plačuje gledališkega mojstra, elektrotehnik, hišnika, kurjača in snažilke pa tudi vso kurjavo od 1. oktobra do 31. marca. Deželni odbor naj bi tudi v prihodnje plačeval zavarovalnino in prispeval za nabavo novih in popravilo starih dekoracij in cdrske oprave (pohištvo, rekviziti) vsaj po 5000 kron na leto. Dekoracije in oprava, nabavljene z deželnimi sredstvi, naj bi seveda ostale last dežele. Nabave in poprave fundusa instructusa naj bi se opravljale na predlog konzorcija. Ker po smrti L. Waldsteina gledališče nima več svojega dekoracijskega slikarja, naj bi deželni odbor tudi tu nemudoma ukrenil potrebno, da bo možno dekoracije in ves fundus, ki sta jih vojna in čas že močno načela, strokovnjaško popraviti oz. nadomestiti z novimi. — Gledališko poslopje naj bi se dalo konzorciju na voljo od 15. septembra dalje, stranski prostori, poskusne dvorane in oder od 1. avgusta dalje, pisarna, arhivi, garderobe, skladišča in krojačnica pa takoj. — Konzorcij se zaveže, da sam izvede vsa popravila v gledališkem posloppju, a le če mu deželni odbor izroči v ta namen nabrani fond. Precbleči je treba foteljske sedeže, ložne in balkonske pomole, na novo tapecirati lože, urediti parter tako, kot je bil urejen prej, popraviti vse polomljene kose pohištva, prenoviti oder, urediti stranišča, pobeliti hodnike in garderobe — z eno besedo: prenoviti in popraviti vse, »kar bi se komisijonalnim potom ugotovilo, da je poprave potrebno«. Konzorcij se zaveže, da stroški za ta popravila ne bodo preseglji vsote, ki mu jo je deželni odbor v ta namen dal na voljo. Deželni odbor pa se tudi zaveže, da bo gledališki fond, kolikor ga bo ostalo, izročil konzorciju za vzdrževanje dramatične šole.

Fran Govekar

Pripravljalni odbor zatem sklene, da bo ustanovna skupščina gledališkega konzorcija natanko čez teden dni — v sredo 3. 4. ob šestih zvečer v posvetovalnici mestnega magistrata; člani deležniki bodo vabljeni pismeno.

Prav na koncu so bili predlagani bodoči člani upravnega odbora (Govekar jih ima samo v rokopisnem zapisniku, v tipkanem prepisu jih ni): Jean Pollak, V. Meden, I. Zorman, A. Šarabon, A. Lilleg, I. Samec, dr. J. Kersnik, A. Praprotnik, prof. B. Remic, dr. Adlešič, dr. Ažman, dr. Tekavčič, A. Kristan, dr. Iz. Cankar, dr. A. Kramer in Govekar.

Iz pisma, ki ga je prav na dan ustanovne skupščine Tekavčič pisal Praprotniku in v katerem prosi, naj ga izbrišejo s kandidatne liste, zvemo, da se je poleg upravnega odbora snoval še poseben odbor, ki so ga v debati poimenovali »sovjet«. Tekavčič meni, da bo imel »sovjet« preveč članov: »Skušnja uči,« piše, »da čim več je kuharjev, tem slabša je juha,« in nadaljuje: »Ako bi se pa »sovjetu« odkazal brezpomemben ali brezvpliven delokrog, potem je pa itak nepotreben«. Ni dvoma, da je »sovjet« debatna oznaka za direktorij. — V Tekavčičevem pismu je med vrsticami kaj lahko razbrati, da je bilo okrog ustanovne

skupščine dosti vznemirjenosti in prahu pa tudi bojev za ugled in veljavo. Ko se namreč Tekavčič nekam boleče odpove kandidaturi, si ne more kaj, da ne bi dodal pikrega pripisa: »Je toliko drugih reflektantov in sicer samih mlajših in navdušenih moči, ki bodo prav radi sodelovali.«

*

Preden se udeležimo razgibane ustanovne skupščine Slovenskega gledališkega konzorcija na ljubljanskem rotovžu, si oglejmo posebno tiskano »polo« (dve strani), nekakšno povabilo in obvestilo deležnikom, hkrati pa nekakšen izvleček pravil, o kateri lahko sodimo, ker ni datirana, da je izšla pred ustanovno skupščino, čeprav je prav tako lahko poznejšega datuma.

Ustanovitelji konzorcija najprej razložijo namen nove družbe: vzdrževanje slovenskega gledališča v Ljubljani, takoj v naslednjem odstavku pa že preskočijo k veljavnosti sprejema priglašenih: družabnik je sprejet, brž ko podpiše konzorcijalno pogodbo in plača prijavljeni delež. Vsak družabnik mora prispevati h kapitalu vsaj z enim deležem. Delež znaša 100 kron. Deleži se morajo plačati takoj ob vstopu in vsak družabnik jamči le s podpisanimi deleži. Zatem »pola« obrazloži poglavje o prenehanju članstva in o izstopu. Izstopiti sme član konzorcija po preteku petih let od ustanovitve konzorcija, javiti pa mora svoj izstop do 1. maja 1922 s priporočenim pismom upravnemu odboru. V primeru prostovoljnega izstopa izplača konzorcij družabniku le vplačani delež brezobrestno in sicer v šestih mesecih po preteku tistega leta, s katerim postane izstop veljaven. V primeru izgube se plača izstopivšemu družabniku le oni del deleža, ki ostane po odbitku sorazmerno nanj odpadajoče izgube.

Temu poglavju, ki je zanj značilna sicer korektna, a tudi zelo stroga poslovnost, sledi obširnejši opis strukture in poslovanja nove organizacije. Konzorciju načeluje *upravni odbor*, »ki upravlja v smislu določb o. d. z. konzorcijalno premoženje, izvršuje konzorcijalni namen in zastopa konzorcij na zunaj« in ki sme prevzemati obveznosti do višine glavnice. Sestavljajo ga predsednik in največ 14 članov, ki volijo z večino glasov iz svoje srede ravnateljstvo 5 članov kot svojo *eksekutivo*. (Tu gre prav gotovo za *direktorij*, čeprav se to ime na »poli« niti enkrat ne pojavi.) Predsednika in druge člane upravnega odbora voli *skupščina* družabnikov.

Skupščine in seje upravnega odbora sklicuje in vodi predsednik ali podpredsednik oz. tisti, ki ga za to določi upravni odbor. Skupščina je sklepčna, kadar je navzočih toliko članov, da zastopajo vsaj polovico osnovne glavnice. Skupščina sprejema poročilo upravnega odbora in sklepa o absolutoriju. Seje upravnega odbora so sklepčne ob navzočnosti večine njegovih članov. Če skupščina ob določeni uri ni sklepčna, smejo sklepati o dnevnem redu čez pol ure brez ozira na višino zastopane glavnice. Isto velja za seje upravnega odbora.

Upravni odbor se voli na dve leti. Potrebne dopolnilne volitve so vsako leto.

Na skupščino družabnikov vabi upravni odbor z razglasom v listih, ki jih sam določi. Vabilo mora biti objavljeno vsaj 14 dni pred skupščino in mora vsebovati dnevni red.

Pri glasovanju in volitvah na skupščini velja vsak delež za en glas. Zastopstvo na skupščini po družabniku s posebnim pooblastilom je dovoljeno. Glasuje in voli se z večino glasov.

Za spremembo pravil je potrebna dvetretjinska večina na skupščini zastopanih deležev, za prenehanje konzorcija pa dve tretjini glavnice.

Upravni odbor mora podati skupščini, ki mora biti do konca septembra, vsako leto poročilo o svojem delovanju in predložiti bilanco preteklega upravnega leta. Bilančno leto obsega dobo od 1. 7. do 30. 6. prihodnjega leta.

V primeru razpusta družbe mora zadnji upravni odbor napraviti konzorcijalni obračun ter predložiti skupščini načrt o razdelitvi konzorcijalnega premoženja med družabnike, pri čemer velja načelo, da participira vsak družabnik na premoženju sorazmerno z višino svojih deležev.

*

A vrnimo se na rotovž — sredo, 3. aprila osemnajstega leta. Udje nove družbe — Slovenskega gledališkega konzorcija — ki so tako naglo zbrali kapital 275 000 kron — se pravi ustanovna skupščina je izbrala za *predsednika* konzorcija veletržca Alojzija Lillega, v *upravni odbor* pa izvolila dr. Adlešiča, odvetnika dr. Ažmana, magistratnega nadkomisarja Govekarja, prof. dr. Grafenauerja, veletržca Jelačina mlajšega, finančnega svetnika Jermana, ravnatelja dr. Kersnika, zadružnega tajnika Kralja, glavnega urednika dr. Kramerja, ravnatelja Praprotnika, veletržca Šarabona in Ivana Zormana. (Od predlaganih so tedaj odpadli Pollak, Meden, Samec, Remic, Kristan, Izidor Cankar in Tekavčič, ki se je sam odpovedal.) Le-ta je izbral naslednje *ravnateljstvo* (direktorij): Adlešič, Ažman, Govekar, Grafenauer, Praprotnik.

Skupščina je dalje izbrala tudi poseben *gledališki svet*, »ki naj bi se dopolnjeval s poznavalci dramske umetnosti in sposobnimi možmi, ki bi podpirali upravni odbor z nasveti in kritiko in jamčili, da bo delovanje slovenskega gledališča odgovarjalo vsem zahtevam umetnosti, vere in morale«. Vanj so bili izvoljeni Janko vitez Bleiweis, Anton Funtek, Matej Hubad, dr. Grafenauer, Franc S. Finžgar, dr. Kraigher, Fran Milčinski, dr. Fran Novak, A. Pesek, Oton Župančič in dr. Izidor Cankar.

Zdaj šele — dva dni po ustanovni skupščini — je novoizvoljeni upravni odbor odgovoril deželnemu odboru vojvodine Kranjske na dopis št. 2582 z dne 23. 2. in ga spomnil na izjavo, da je »drage volje pripravljen vrniti deželno gledališče svojemu pravemu namenu in sicer že v sezoni 1918/19, kakor hitro se ustvari zadostna podlaga v finančnem in stavbnem oziru«. Obvestil ga je o odgovarjajočem kapitalu, o ustanovni skupščini in izvoljenih odbori, pol dopisa pa prihranil za prošnjo, izoblikovano v sedmih točkah, o katerih je razpravljajal na pripravljajalnih zasedanjih 1. in 27. marca:

1. Deželni odbor naj blagovoli izročiti poslopje deželnega gledališča, ves fundus instructus z vsemi pritiklinami, ki so spojene z redno uporabo gledališča, konzorciju v celoletno in izključno uporabo za dobo 10 let, začevši s 1. septembrom, v najem;

2. Deželni odbor naj blagovoli izvesti pravočasno popravo poslopja in notranjih delov (glej spredaj). Vse poprave naj bi bile storjene do 1. avgusta 1918;

3. Deželni odbor naj blagovoli prepustiti konzorciju v uporabo gledališko pisarno ... (itd., glej spredaj) že sedaj, ostale postranske prostore pa 1. avgusta 1918, vse v uporabnem stanju;

4. Deželni odbor naj blagovoli vzdrževati gledališko poslopje ... kot doslej ... plačevati ... kot doslej (glej spredaj), vzdrževati hišnika ... ter gledališkega mojstra, ki se ga imenuje sporazumno s konzorcijem;

5. Deželni odbor naj blagovoli vzdrževati v uporabnem stanju tudi odrsko pravo in vse potrebne dekoracije... (glej spredaj);

6. Deželni odbor naj blagovoli izročiti konzorciju fond deželnega gledališča, ki je nabran iz dohodkov kina Central, kolikor ga preostane od potrebne poprave gledališkega poslopja in vseh pritikin za ustanovitev in vzdrževanje strokovne slovenske dramatične šole ter da blagovoli tudi v bodočih letih nakloniti konzorciju denarno subvencijo, kot je to običajno pri drugih gledališčih;

7. Deželni odbor naj blagovoli »v svrhu podrobne sestave prevzemne pogodbe« določiti svojega zastopnika s potrebnim pooblastilom.

To je bilo vse in po razgibanem vrvenju zadnjih tednov so se — ker zdaj je bilo treba le čakati na odgovor — gledališki zanesenjaki lahko nekoliko oddahnili. Vznemirjalo jih je samo vprašanje, če jim bo oz. koliko jim bo deželni odbor kranjski ustregel.

20. istega meseca, torej natanko čez dva tedna, je prišla pet strani dolga, z okusno vrstico zvezana odločba s št. 4477, ki jo je podpisal sam deželni glavar Šušteršič.

Splača se, da si jo ogledamo podrobneje.

Upravnemu odboru konzorcija se z ozirom na vlogo z dne 5. aprila glede prepustitve deželnega gledališča naznanja, da deželni odbor dovoljuje konzorciju brezplačno uporabo deželnega gledališča »v svrhu prirejanja gledaliških predstav z lastnim ansamblom, vštevši sodelovanje posameznih gostov«. To dovoljenje deželni odbor daje za sezono 1918/19, če bi pa sedanja deželna uprava poslovala še dalje, tudi za sezono 1919/20.

Razmerje konzorcija do dežele je le začasno, definitivno uredbo tega razmerja pridržuje deželni odbor deželnemu zboru oz. novi deželni upravi, ki se ustanovi, ko poteče poslovalna doba sedanjega deželnega odbora.

Za dobo tega začasnega razmerja pa si je deželni odbor pridržal:

1. prosto in izključno razpolaganje z reprezentančnima ložama deželnega glavarja in deželnega predsednika in ložama deželnih odbornikov;

2. izključno prosto razpolaganje z gledališkim poslopjem, »v kolikor odnosno kadar ni okupirano po gledaliških predstavah, izvzemši pisarniških prostorov, ki jih odkaže konzorciju gledališki nadzornik;

3. prosto popolno razpolaganje z gledališkim poslopjem tudi ob normalnih igralnih dneh — in sicer dva dni na mesec;

4. tehnično nadzorstvo nad stavbo in inventarjem ter »tozadevno izključno upravo«; gledališki nadzornik dobi v parketu en sedež, ki si ga sam izbere;

5. cenzuro predstav v verskem in moralnem oziru.

Točko 3 odločba razloži še posebej: možnost razpolaganja z gledališkim poslopjem velja za nepričakovane slučaje; če tak slučaj nastopi, bo deželni odbor konzorcij o tem pravočasno obvestil — vsaj tri dni pred pridržanim dnem.

5. točko odločba obrazloži takole:

»Cenzuro namerava deželni odbor izvrševati na ta način, da pooblasti za to člana Vašega gledališkega sveta, ali pa določi posebnega cenzorja. V vsakem slučaju bo imel cenzor pravico veta in se bo moralo vodstvo podjetja pokoravati njegovim odredbam. S tako pooblastitvijo ali s postavljanjem posebnega cenzorja ni prikrajšana pravica deželnega odbora do neposrednih odredb, katerim

se je treba neobhodno ukloniti. Cenzor dobi v parketu brezplačen sedež, kjer si ga sam izbere.« Na videz torej dovolj široko, a dvorezno.

V drugem delu odločbe je obravnavano vzdrževanje stavbe, kjer deželni odbor ne odloča vseskoz po željah konzorcija. Prizna, da je vzdrževanje stavbe in inventarja stvar deželne uprave, vendar opozori, da se bo spričo nenormalnih razmer (vojna) omejeval le na »neobhodne potrebe.« Tehničnega nadzornika, »odriškega« mojstra, hišnika in kurjača plačuje deželna uprava. V breme dežele kot hišnega gospodarja gre hišni davek in električna razsvetljava, a le »v kolikor je ista potrebna za počitniško snaženje gledaliških prostorov«. Vse drugo plačuje gledališki konzorcij: kurjavo in razsvetlavo in gasilske pristojbine, sploh vse izdatke in bremena, ki jih prinaša gledališki obrat — kakor npr. tekoče snaženje. Konzorcij je odgovoren za vsako škodo, ki jo zaradi nepazljivosti ali malomarnosti povzroči od njega nastavljeno osebje.

»Deželni odbor,« piše odločba v zvezi s tem,« si varuje pravico ustaviti predstave, če bi se podjetje v katerem si bodi oziru ne držalo gornjih pogojev, zlasti če bi ne upoštevalo točno in natančno odredb deželnega odbora kot hišnega gospodarja, odredb gledališkega nadzornika ali cenzorja, če bi se gledališče izrabilo za kake politične demonstracije, ali slednjič — če bi se kršili oziri, ki se dolgujejo funkcionarjem deželne uprave kot hišnega gospodarja. Deželni odbor je pa prepričan, da bo podjetje z vso taktnostjo upoštevalo dejstvo, da je gledališče deželno poslojje.«

Sezona naj po odločbi traja od 16. septembra do cvetne nedelje, prostor za začasno gledališko pisarno pa je konzorciju na voljo že od 1. maja in po možnosti tudi že od prej.

»Interpretacija predstojećih določb,« opozarja deželni odbor, »pristoji deželnemu odboru samemu ob izključitvi vsake druge, zlasti pravne ali upravne poti. Glede podrobnosti je občevati z gledališkim referentom deželnim odbornikom dr. Peganom, seveda brez prejudica za odločbe deželnega odbora samega.«

Deželni odbor nato »izraža nado«, da se bo konzorciju posrečilo ustvariti v vsakem oziru zadovoljive razmere. Če se bo to zgodilo, bo deželni odbor »drage volje po možnosti pospeševal vsa prizadevanja v tej smeri.«

Na koncu se dopis dotakne še »gledališkega fonda« in najnujnejših popravil:

»Deželnemu odboru je nemogoče danes sklepati o kakem preostanku zaklada, ki je nastal iz prebitkov kina ‚Central‘; danes je namreč nemogoče tudi od daleč preračunati stroške, ki se bodo morali pokrivati iz tega zaklada. Poprave se bodo morale gotovo izvrševati polagoma skozi več let. Dokler trajajo nenormalne razmere, se bodo vsako leto izven igralske dobe mogle izvršiti najnujnejše poprave in adaptacije, a še to z nerazmerno visokimi stroški; glavna popravila, zlasti ona na notranji upravi občinstvenih prostorov (sedeži, lože, štukature itd.) pa morajo že zaradi pomanjkanja potrebnega blaga čakati normalnih časov. Iz tega pa sledi, da bo po vsem preudarku preje potekel mandat sedanje deželne uprave, preden bo mogoč obračun, vsled česar bo skoraj gotovo o morebitnem preostanku imela razpolagati in sklepati nova deželna uprava, kateri pa sedanji deželni odbor noče in ne more v nobenem oziru prejudicirati. Vsa vprašanja, ki v tem odloku niso izrečno omenjena, si pridrži deželni odbor po svojem preudarku rešiti pozneje po potrebi od slučaja do slučaja.«

Iz odločbe sicer ne veje nasprotovanje, a je kljub temu čutiti neko prisiljenost in nekaj policijskega strahu. Da je bilo temu tako, priča tudi Govekarjev

listek »Narodno gledališče« v Slovenskem narodu, objavljen dobro leto dni kasneje:

»Ko smo lani v Ljubljani pripravljali sezono, so grmeli topovi še na vseh frontah, v kranjskem deželnem dvorcu pa je vladal absolutistno dr. Iv. Šušteršič s svojimi mogočnimi opredi. Bilo je smelo začenjati v takem času. No, direktorij je prosil za prepustitev gledališkega poslopja ter ponižno antišambriral pred glavarjevo pisarno. ‚Ne bojte se me!‘ je dejal kranjski vojvoda. ‚Saj sem navdušen za slovensko gledališče.‘ — In poslal je direktoriju take pogoje, da so nekateri takoj obupali. Dve uri je trajala na skupščini konzorcijevih članov debata, ali naj se sprejmejo uveti ali ne. In pogumno so jih sprejeli vendarle. — Ko smo gonili iz gledališča ‚Kino-Central‘, se nam je upiral z raznovrstnimi zvijačami, se opiral na protekcijo najvišjih deželnih gospodarjev in interesiranih gospodov ter je z vso rafiniranostjo podaljševal svojo dobičkanosno vladno. Umikal se nam je — dogovorno z dr. Šušteršičem i. dr. — le korakoma, prepuščal le sobo za sobo. Ko so prihajali že češki člani v Ljubljano, jih je skušal kinov zaveznik še ostrašiti in pregnati nazaj v Prago, češ: ‚Naivneži, čemu ste se dali speljati na led! Kino se nikdar ne izseli in gledališke sezone prav gotovo ne bo.‘ In ko so se vršile že prve dramske predstave, je imel kino še vedno zasedeno najboljšo sobo... A pregnali smo ga vendarle.«

Zgornje Govekarjevo pisanje je vsestransko zanimivo: nudi nam zanimivih podatkov o Šušteršiču, o stališču umirajoče avstrijske oblasti do slovenskega gledališča, o sposobnostih konzorcija, ki niso bile na vseh področjih enakovredne finančnim (Nučič v »Kroniki III« piše, da je do otvoritve gledališča — tj. do 29. septembra 1918 — »nabrali kapital štel že skoro milijon kron«) in ne nazadnje o njem samem, čigar »ponižno antišambriranje« nam nazorno predočuje odgovor upravnega odbora SGK na odločbo št. 4477, ki ga je sestavil — kot skoraj vse pomembnejše listine — prav on in ga odposlal naslovljencu — ne deželnemu odboru, ampak kranjskemu vojvodi osebno — že 25. aprila, torej komaj pet dni po prejemu »ustanovne listine št. 4477«. Pismo, ki je ohranjeno v rokopisu in tipkanem prepisu, se glasi (navajam rokopis):

»Preblagorodni gospod deželni glavar!

»Temeljem ustnih pojasnil in izjav, ki ste jih, preblagorodni gospod deželni glavar, blagovolili podati včeraj gledé odloka deželnega odbora z dne 20. aprila tega leta, št. 4477, poverjenima zastopnikoma ravnateljstva in upravnega odbora gledališkega konzorcija, izjavlja vdano podpisani upravni odbor, da je pripravljen ustvariti nanovo slovensko gledališče s predstavami, ki bodo v vsakem oziru zadovoljive in — kakor imamo trdno voljo — na čast deželne uprave ter na ugled slovenske kulture.

Zaupajoč v odkritosrčno naklonjenost in iskreno pripravljenost deželnega odbora in njegovih funkcionarjev pospeševati naša narodna, kulturna in umetniška stremljenja, izjavljamo, da hočemo s tankovestno taktnostjo upoštevati vselej točno in natančno odredbe deželnega odbora kot hišnega gospodarja, cenzorja in gledališkega nadzornika. Onemogoči oziroma takoj graja ali kaznuje se tudi vsakršna zloraba deželnega gledališkega poslopja.

Podpisanemu upravnemu odboru pa je vzlic zagotovilom in pojasnilom Vašega Preblagorodja *popolnoma nemogoče* začeti s pripravami za bodočo sezono.

Samo ob sebi je razumljivo, da se ob državno prepovedanih dneh, tj. na véliki teden v četrtek, petek in soboto ter na božič sploh ne bo igralo.

Prebлагородni

gospod deželni glavar!

Prehajam ustnih pojasnil in izjav,
ki ste jih, prebлагородni gospod deželni
glavar, blagovolili podati včeraj
gledé otoka deželnega odbora z ne
20. aprila t. l., št. 4477, poverjenim,
na zastopnikova ravnanjstva
in upravnega odbora glavnega
konsorcija, izjava udano podpisani
upravnemu odboru, ki je pripravljen,
ustvariti novo slovensko glavnice
s predstavitvami, ki bodo v vsakem oziru
zadovoljive in - kakor imamo tako
voljo - na čast deželne uprave

Podpisani upravni odbor pa je primoran vztrajati na svoji prošnji, da obsega sezona čas od 15. septembra do 15. maja.

Svojo prošnjo, od katere ugoditve je odvisna bodoča sezona, ponavljamo iz sledečih veletehtnih razlogov:

1. Angažmana na pol ali tričetrt leta ne sprejme noben boljši igralec ali pevec. Vsak zahteva vseletni angažma. Pridobiti je možno torej zares dobre gledališke moči le na vseletne plače. Upravni odbor pa mora zato svoje igralsko in pevsko osobje v interesu podjetja primerno izkoristiti. V to svrhu se bo igralo v deželnem gledališkem poslopju skoraj vsak dan od 15. sept. do 15. maja. Nadaljnja dva meseca se izkoristita za stagione in gostovanja po slovenskih in hrvatskih mestih in trgih. Ostala letna doba se uporabi za počitnice in za skušnje.

2. Vseh 180 predstav se porazdeli na trojne abonente a, b in c. Tako se zajamči vsaki seriji abonentov že pri sklepu abonmana po 60 predstav v sezoni. V krajši dobi kakor do 15. maja je nemogoče doseči 180 predstav. S tem pa bi odpadlo podjetju toliko rednih dohodkov, da bi upravni odbor s proračunom nikakor ne izhajal ter bi zašel takoj spočetka v velik deficit.

3. Cvetna nedelja (z njo naj bi se po odločbi deželnega odbora sezona zaključevala — op. p.) ni nepremičen dan, nego je skoraj vsako leto v drugem mesecu. (Zdaj v marcu zdaj v aprilu.) V Ljubljani pa sta ves marec, ves april in tudi še prva polovica maja vsako leto za gledališke predstave zelo ugodna.

Res je, da je proti koncu sezone obisk predstav manjši, a prav zato se mora opirati podjetje na svoje stalne obiskovalce-abonente ter sme le deloma računati na ostale — neredne — obiskovalce predstav.

Iz tega vzroka pa bo moralo ravnateljstvo gledišča na koncu sezone gojiti predvsem privlačne opere in operete, spevoigre ter drame veselega značaja.

Iz nepremagljivih angažmanskih in proračunskih razlogov torej mora obsegati glediška sezona dobo od 15. sept. do 15. maja.

V omenjenem odloku deželnega odbora ni še rešeno vprašanje zavarovalnine poslopja. Ker je zavarovalnino doslej deželni odbor kot lastnik vedno plačeval sam in ker bo moral glediški konzorcij glasom tega odloka prevzeti v svoje breme tudi kurjavo, ki jo je od obstanka gledišča doslej vedno plačeval deželni odbor, prosi podpisani upravni odbor, da blagovoli deželni odbor prevzeti vsaj plačevanje cele zavarovalnine za dobo do 16. maja.

Podpisani upravni odbor prosi najvdaše, da se blagovoli ta prošnja v obeh točkah rešiti še danes, predno odpotuje Vaše Preblagorodje za daljšo dobo na Dunaj, ker se mora začeti s pripravami za sezono nemudoma že te dni ter bi vsako nadaljno zavlačenje sezono sploh onemogočilo. Angažmani se sklepajo le koncem aprila in prve dni maja, kasneje je na razpolago le še najslabši izbirek.

Podpisani upravni odbor si dovoljuje opozoriti na vseobčo hrepenenje po slovenskih gledaliških predstavah, sklicuje se na izredno navdušenje, ki vlada za naše narodno in kulturno podjetje v vseh slovenskih, jugoslovanskih in vobče slovanskih krogih, ter se nadeja, da Vaše Preblagorodje blagovoli naši vdani prošnji v polnem obsegu ugoditi.«

Od obeh točk — trajanje sezone in zavarovalnina — je bila važnejša prva, od tod posredovanja konzorcija pri dr. V. Paganu, deželnem odborniku in gledališkem referentu, naj pri odločujočih poizve, kako je s stvarjo. Naslednji dan

(26. 4.) ta pošlje nestrpnemu konzorciju s svinčnikom napisano obvestilo (vizitka):

»V naglici! Gospodov nisem mogel dobiti. Dr. Lampe je bil sicer dopoldne v uradu, a takrat jaz nisem imel časa. Popoldan sem ga iskal doma, tam pa zvedel, da je opoldan brez kosila šel v posteljo, ker je bolan; prepovedal je, koga k njemu pustiti. Zanesljivega Vam torej ne morem ničesar sporočiti, — skoraj gotovo pa je, da proti podaljšanju sezone ne bo pomislekov ozir. ugovorov. Koleg. pozdravom dr. Pegan.«

(Na hrbtni strani vizitke je pečat advokata dr. Ažmana z istim datumom — 26. 4. Sporočilo je bilo torej namenjeno njemu.)

Prošnji je bilo ustrezno, saj je sezona trajala od 29. septembra 1918 noter do poletja — 6. julija! Za obnovitev delovanja slovenskega gledališča tudi sicer zdaj ni bilo nobenih ovir več in »umetniški vodja« *podjetja* (naziv »podjetje« uporabljata obe strani: deželni odbor in konzorcij) Govekar, ki je zmeraj rad prehiteval in ki se je že v novembru 1917 v Zagrebu in zagotovo tudi še kje drugje zanimal za igralce, pevce in godbenike, se je s podvojeno silo vrgel na delo. Okrepil je pritisk na Nučiča (27 pisem) in ga začel v imenu konzorcija vabiti, naj se vrne v Ljubljano in prevzame »v bodoči sezoni ravnateljstvo slovenske Drame in mesto prvega režiserja« (Nučič, Igralčeva kronika, III, str. 20, 21). Najsiloviteje ga je oblegal prav v aprilu z znanim pismom z dne 12. 4.:

»Dragi g. Nučič! Zdajle gre pa zares: vprašam Vas tretjič in zadnjič: ali in pod kakšnimi pogoji sprejmete angažma pri nas?... Domovina Vas kliče! Vse je prepričano, da le midva skupaj postaviva zopet gledališče na noge... Jaz sem Vas poslal Hrvatom, a zdaj Vas zahtevam *nazaj!* Jaz sem Vas naredil za režiserja, za višjega režiserja... Ali želite poseben naslov! Upravitelj? Vodja? Vse Vam poskrbim. Toda vse mora ostati za sedaj strogo najina tajnost.«

Koliko zanosa in koliko samoljubnosti je v teh vrsticah! Koliko trdega dela čaka tistega, ki nam bo jasno zarisal podobo tega neugnanega, a vendar nadvse čudnega moža!

Z »listno 4477« je Govekar spet zadihal zanj tako omamni vonj intendantsva. Poletel je v Prago po že tradicionalno češko pomoč. Pregovoril je Nučiča. Si ubijal glavo v opero in opereto. Počasi se je samemu sebi zazdel nepogrešljiv. Stopil je pred kolege v direktoriju in za intendantsko delo zahteval mesečno plačo. Ker mu niso ustregli, je začel groziti. Pisal je Praprotniku (28. 6. 1918):

»Velecenjeni gospod ravnatelj! Pošiljam Vam obračun (verjetno za potovanja v Prago — op. p.) in prosim, da ga likvidirate. Temeljem najinega včerajšnjega pogovora Vam naznanjam, da bom poslej prihajal v gledališko pisarno le še, kadar bom utegnil. Intendančne posle naj prevzame čim prej kdo drug! Pozdrav! Vaš Govekar.«

In še istega dne dr. Ažmanu:

»Dragi g. doktor! Že včeraj dopoldne sem izjavil g. ravnatelju Praprotniku, da *odlagam naslov in posle intendantove*. Ker zvečer pri seji tega ni omenil, Vam kot članu direktorija še pismeno ponavljam svoj sklep, ki ga nosim s seboj že nekaj mesecev ter sem ga že opetovano izrekel, kakor se spominjate. — Zadržano ostanem član ravnateljstva in bom pomagal, kolikor bom utegnil in kolikor bom mogel. V pisarno pa ne bom prihajal več redno. Pogodbe so večinoma že vse sklenjene ali vsaj odposlane; kar še manjka, se pa še najde. — Najnujnejše je zdaj vložiti prošnjo za oprostitev vojaške službe *muzikov* in nekaterih igralcev. To že še sestavim. — Za zbor, tehnično osebje in dr. pa naj se zanima

nadalje direktorij! — Prestar sem že, bolehen in zame je dela preveč. Delal sem rad in iz gole ljubezni za stvar; poslej ne morem več. Pozdrav! Vam vdani Govekar, nadkomisar.«

Čez dva dni — 30. junija — je bila spet seja direktorija. Kaj se je zgodilo na nji, naj nam pove Nučič, ki se je 1. julija pripeljal na novo službeno mesto v Ljubljano in najprej obiskal Praprotnika. Praprotnik »mi je,« pripoveduje Nučič, »ves zadovoljen in dobro razpoložen zaupal zadnjo novico: ‚Prišli ste o pravem času. Poleg svojih morate takoj prevzeti tudi intendantske posle. Tako je sinoči sklenil direktorij konzorcija.‘ — ‚Zakaj?‘ sem se začudil, ‚saj me je vendar Govekar kot intendant konzorcija angažiral za tri leta.‘ — ‚Vse to je res. Toda sinoči smo ga na seji direktorija v... sunili.‘

Tako Nučič. Sporočilo konzorcija Govekarju s poznim datumom 30. julija pa nam pove, da tisto s tremi pikami ni bilo opravljeno neposredno, ampak po bistri diplomatski poti:

»Velecenjeni gospod Fran Govekar, magistratni nadkomisar, Ljubljana. V posesti Vaših cenjenih listov na rav. Praprotnika in g. dr. Ažmana (z dne 28. 6. — op. p.) smo z obžalovanjem vzeli na znanje, da odlagate posle intendanta. Za Vaš dosedanji trud se Vam kar najlepše zahvaljujemo ter upamo, da boste kot član direktorija s svojim znanjem mnogo pripomogli z dobremu uspehu naše započete stvari. — Objednem Vam prilagamo ček za K 353. — gl. Vašega računa kot ostanek stroškov potovanja v Prago, katerih prejem nam blagovolite potrditi. Tudi Vam poročamo, da se vrši jutri v ponedeljek ob pol devetih zvečer seja ravnateljstva ter Vaše zanesljive udeležbe pričakujú beležimo z odličnim spoštovanjem.«

Vse kaže, da je bančnik spregledal taktiziranje literata in ga z imenitno diplomatsko gesto v kali zatrl. Govekarjevo mesto je začasno zasedel nov mož: Hinko Nučič.

Delovni Nučič je takoj zavihal rokave: angažiral je Danila, Rasbergerja, Bukšekovo, P. Juvanovo, Vero Danilovo, dva Hrvata, Šaričevo, Miro Danilovo, Lojzeta Drenovca, Daneša. Snubil in rekrutiral je tudi za Opero: pridobil je Rukavino in Levarja itd. Skratka: ni mu bilo z rožicami postlano. Sicer pa nam je sezono 1918/19 in delovanje konzorcija in njegovih mož natanko popisal v svojih spomilih (Igralčeva kronika III), ki so doslej edini posvetili v neraziskano obdobje konzorcija in so zato bistveno dopolnilo našega članka.

Iz obdobja pred odprtjem gledališča nam je na voljo le še en sam zapisnik seje upravnega odbora z dne 9. 8. 1918. Udeležili so se je Kralj, Praprotnik, Grafenauer, Zorman, pl. Bleiweis in Govekar, ki je bil tudi zapisnikar. Prvo besedo je imel Praprotnik, saj je šlo v glavnem za finančne zadeve. Poročal je o nakupu hiše št. 18 na Rimski cesti, nato o cenah vstopnic. Zvemo, da služnine (plače) znašajo 475 000 K, dohodki 70 000 K., 530 000 K je pokritih. Vseh predstav bo 282. Lože bodo prinesle 283 000 K, parterni sedeži 280 100 K, balkon 72 300 K, galerija 36 500 K, stojišča 42 000 in 8 400 K, skupaj 722 580 K. Ljudske predstave ob nedeljah in delavnikih popoldne bodo primerno cenejše. Prve tri predstave so izven abonmaja. Ker je Adlešič premeščen, se izvoli na njegovo mesto v direktoriju I. Zorman. Govorilo se je še o aprovizaciji, o operni šoli v Glasbeni matici, o kurjavi ter o instrumentih in muzikalijah.

Škoda, da imamo za zanimive mesece do začetka sezone le malo podatkov. Vemo, da so igralci živeli zelo težko in da so kar naprej moledovali za pre-

dujme. Tudi splošno pomanjkanje jim ni prizanašalo. Tu se je spet pojavil Govekar in prosil Praprotnika za posredovanje (24. 8. 1918):

»Dragi g. ravnatelj! Kaj je, prosim, z aprovizacijo. Dobili niso še prav ničesar. Ali bi ne bilo mogoče, da dobe vsaj *oženjenci* (Nučič, Marek, Zathay, Longhen) *takoj par kil moke*? — To je strašno! Morda ima kaj g. Jelačin ali g. Meden? Prosim Vas, ukrenite takoj, ker stvar je obupna. — Moška garderoba je skoraj uničena. Waldsteinovka se zanjo ni brigala! Pozdrav! Vaš Govekar.«

Ni težko uganiti, da se je bilo treba takrat bojevati z velikimi težavami in nič čudnega ni, da se je začetek sezone nekoliko zakasnil. Vzroke za to je Praprotniku, ki si je o tem hotel biti na jasnem, razložil intendant in upravitelj Drame Hinko Nučič (Nučič Praprotniku 13. 9. 1918):

»Na Vašo željo sporočam Vam tehtne vzroke, zakaj nismo mogli 15. sept. otvoriti sezone:

1. Ker *ne bi bile dekoracije gotove*; to se vidi sedaj najboljše, ko se je začelo s slikanjem, ki tako počasno napreduje, da sem moral oprostiti g. Longhena, našega scenografa, od vseh dramskih vlog. Slikanje dekoracij bo dovršeno šele do 1. oktobra.

2. Ker nimamo še *naših reklamantov*. Med njimi so trije dramski igralci: gg. Bratina, Drenovec Al. in Železnik, skoro *polovico moškega zbor*a in skoro ves *gledališki orkerster* ter par solistov v operi, opereti in drami: gg. Zorman, Rasberger, Povhe, Gradiš, Batha, Drvota, in dr. Nekaj teh gospodov je sicer že tukaj ali le s kratkimi voj. dopusti in se je opravičeno bati, da se bodo morali po končanem dopustu zopet vrniti k svojim stotnijam. Torej sezone sedaj *absolutno* ne kaže *začeti*, dokler ni definitivne rešitve reklamacij, ker bi bili prisiljeni gledališče zopet takoj zapreti, kakor hitro bi odšli omenjeni člani zopet v vojake.

3. Ker nimamo *gled. brivca*, ki je tudi reklamant. Zelo važna oseba v gledališkem obratu in brez njega ne more biti predstav.

4. Ker nimamo *električnega mojstra razsvetljevalca* (reklamant). Brez njega ne more biti gledališča. On mora najprej vse aparate popraviti in vse pregledati, kar sedaj manjka naročiti, kupiti, ker je mnogo tega uničeno in nerabno. Brez odrovskega mojstra razsvetljevalca, ki mora biti stalno v gledališču pri vseh odrovskih skušnjah, ki pripravlja vedno nove potrebščine za vsako predstavo (novo), gledališče sploh ne more eksistirati. Razsvetljava na odru je najvažnejši faktor. In končno: naše gledališče naj se slavnostno otvori z dramo, opero in opereto in predvsem z matinejo. Drugačna otvoritev ne bi bila *dostojna* našega gledališča niti duhu časa primerna, ker bi naši »prijatelji« takoj kovali kapital ter nas zasmehovali. Rajši *potrpi*mo, da začnemo *na vseh treh poljih* naenkrat, da pokažemo svetu, da še živimo in da nas še ni vrag vzela. Z odličnim spoštovanjem vdani Vaš Hinko Nučič.«

Kljub temu se je le začelo še pred oktobrom, čeprav ne na vseh treh poljih naenkrat:

29. septembra je bila najprej matineja, zvečer pa »Divji lovec«, Opereta je začela 21. novembra, Opera pa 3. decembra s »Prodano nevesto«.

Prizadevanje konzorcija je bilo kronano z uspehom. Stekla je njegova prva sezona in dala (najprej v eni, od 6. 2. 1919 pa v dveh hišah) kar 369 predstav.

Zato v že omenjenem podlistku Govekar ponosno ugotavlja:

»Ko smo sestavljali prvi program za bodočo sezono, smo izjavili takoj: ‚Po leg drame in operete hočemo gojiti opero! Angažiramo pevce in orkester.‘ Tedaj se je dvignila cela vrsta veščakov proti in najuglednejši med njimi je z vso re-

Velečernemu gospodu

A. Praprotniku
ravnatelju Jadranske banke

Ljubljana

Na Vašo željo sporočam Vam
tahtne vaske kakaj misimo mogli
15. sept. tvoriti serone:

- 1) Ker ne bi bile dekoracije gotove,
to se vidi sedaj najbolje, ko se je
začelo s slikanjem, ki tako počamo
napreduje, da sem moral opustiti
g. Longhena, našega scenografa
od vseh dramskih ulog. Slikanje
dekoracij bo dovršeno ~~še~~ šele do
1. oktobra.
- 2) Ker nimamo še naših reklamantov
~~to~~ med njimi so trije dramski
igranci: gg. Bratina, Drenovec Al.,
in Keletnik; skoro polovico
moškega zbora, in skoro ves
gladalški orkester ter fra.

Nučičevo pismo Avgustu Praprotniku 13. 9. 1918.

snobo zatrjeval: 'Opera in opereta sta izključeni, zakaj angažirati orkester je popolnoma izključeno.' In prav mnogo jih je bilo, ki so dejali: »Mogoča je le lahka drama z majhnim osebjem.' Toda vztrajali smo pri svojem prvotnem sklepu ter dognali opero, opereto in orkester vendarle. Kar se je zdelo tolikerim nemogoče, je postalo resnica.«

(Dalje)

Le Consortium Théâtral Slovène

Les activités du théâtre professionnel de Ljubljana furent interrompues de force au début de la première guerre mondiale. Les acteurs durent rejoindre l'armée, tandis que l'édifice abrita un cinéma. Cette situation dura jusqu'en automne 1917 lorsque les amateurs de théâtre et les membres de la Société Dramatique, fondée en 1867, prièrent le gouvernement régional (les Slovènes étaient encore sous l'Autriche) de leur permettre d'utiliser de nouveau la maison de théâtre pour des représentations théâtrales. Le gouvernement consentit à condition que l'établissement qui allait se charger de l'édifice eût au moins 250–300 000 couronnes de capital de base. Aussitôt une Société de théâtre par actions fut fondée (le 3 avril 1918). Elle prit le nom de Consortium Théâtral Slovène et en quelques mois rassemble presque 1 000 000 de couronnes, ce qui fit que dès l'automne de 1918, avant la fin de la première guerre mondiale, le Théâtre slovène fut ouvert de nouveau. D'abord le théâtre »Drama«, deux mois plus tard »L'Operette« et enfin »l'Opéra«.

(A suivre dans le prochain numéro)

Četrty mednarodni kongres Zveze za raziskovanje gledališke zgodovine

V dneh od 30. avgusta do 4. septembra t. l. je bil v Amsterdamu kongres gledaliških zgodovinarjev, ki so se ga poleg Francozov, Nemcev, Avstrijcev, Švicarjev, Američanov, Kanadčanov, Belgijcev, Nizozemcev, Angležev, Izraelcev, Turkov, Italijanov in Čehov udeležili tudi Jugoslovani (za Srbski gledališki

